

ขบวนการพระพุทธใหม่ในโลกปัจจุบัน (Neo-Buddhist Movements in Contemporary World)

พระมหามิตร รุติปัญญา,ดร.

อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ความนำ

ขบวนการพระพุทธใหม่ในโลกปัจจุบัน (Neo-Buddhist Movements in Contemporary World) เป็นพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นมาในรูปแบบขององค์บ้าง สำนักปฏิบัติบ้างได้มีการเคลื่อนไหวทางพระพุทธศาสนาด้วยการดำเนินทางด้านกิจกรรมเพื่อสนองศรัทธาประชาชนและแสดงบทบาทที่เหมาะสมในโลกยุคโลกาภิวัตน์และทุนนิยม ขบวนการพระพุทธใหม่ในยุคปัจจุบันนี้ ได้เริ่มจากกระบวนการปรับตัวของคนยุคใหม่ในสังคมที่มีกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับคนในสังคมที่รับเอาแนวคิดของการบริหารจัดการในยุคทุนนิยมมาปรับใช้กับศาสนา จึงเป็นขบวนการพระพุทธศาสนาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาสังคมโลกยุคใหม่ พระพุทธศาสนากับสังคมต้องผูกพัน (must be engaged) เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแยกเรื่องศาสนากับสังคมออกจากกัน รวมทั้งความพยายามที่จะตีความพุทธธรรมให้ครอบคลุมปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เพราะเห็นว่าการสอนแบบจารีตที่เน้นการแก้ปัญหาของปัจเจกบุคคล ไม่เพียงพอต่อการตอบปัญหาสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนได้ การแก้ปัญหาความทุกข์ของปัจเจกบุคคลและสังคมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ อีกทั้งขบวนการพระพุทธใหม่ในโลกปัจจุบันเป็นขบวนการหรือกลุ่มนักกิจกรรมของชาวพุทธที่พยายามนำพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาความยุติธรรมทางสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรง ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาทางการเมือง

ความสำคัญของการเกิดของขบวนการพระพุทธใหม่ในโลกปัจจุบัน

ขบวนการพระพุทธใหม่ในโลกปัจจุบันซึ่งมีความโดดเด่นทั้งประเทศและต่างประเทศ โดยนักปราชญ์ได้นำเสนอหลักความจริงที่ไม่จำกัด

ด้วยการเวลาแก่ประชาคมสังคมโลกซึ่งเห็นจากวันวิสาขบูชาเป็นวันที่สังคมโลกให้ความสำคัญว่าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งสำนักปฏิบัติต่างๆ ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการสอนให้ทันสมัยมากขึ้น ปัจจุบันนี้กำลัง

ดำเนินการอย่างได้ผลทั้งในดินแดนตะวันออก และดินแดนตะวันตก ประชาคมโลกปัจจุบันได้ยอมรับหลักการของพระพุทธศาสนาว่ามุ่งส่งเสริมประโยชน์สุขแก่มวลมนุษยชาติ เรามักจะเห็นกันว่าขบวนการพุทธใหม่ส่วนมากจะเกิดขึ้นในประเทศที่เกิดภาวะวิกฤตทางสังคม ภัยสงคราม ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมทุนนิยม ประชาชนจึงแสวงหาความสงบทั้งภายนอกและภายใน แม้แต่ในประเทศไทยจะมีพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีหลายสำนักได้ปรับปรุงแนวคิดและวิธีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมอย่างเช่นสำนักสวนโมกขพลารามของท่านพุทธทาสภิกขุ สำนักหนองป่าพง ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) ท่านเหล่านี้เป็นพระมหาเถรในคณะสงฆ์ไทย ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแตกฉาน มุ่งเผยแผ่ธรรมอย่างจริงจัง ได้อุทิศชีวิตให้กับพระพุทธศาสนา ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับ

ความสำคัญของสำนักสวนโมกขพลาราม : การเกิดขึ้นของสวนโมกขพลาราม ท่านพุทธทาสภิกขุมองเห็นว่า ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เท่าที่เป็นอยู่นั้นไม่เอื้อให้คนเข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง ทั้งหลักสูตรการศึกษาก็ไม่เปิดโอกาสให้สัมผัสกับพระไตรปิฎกซึ่งเป็นพุทธพจน์ที่สำคัญ การปฏิบัติของพระฝ่ายคามวาสีสัมณนั้นเป็นรูปแบบที่ห่างไกลจากการเดินตามรอยของพระอรหันต์ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงคิดฟื้นฟูแบบฉบับของการศึกษาและปฏิบัติธรรมกลับไปหาของจริงดั้งเดิมนั้นคือ

ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตความเป็นอยู่ของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ สมัยพุทธกาลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงนำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักสวนโมกขพลาราม

ส่วนคำสอนสำคัญของสำนักสวนโมกขพลาราม แก่นคำสอนที่ท่านนำมาเผยแผ่และเพียรอธิบายอยู่บ่อยครั้งทั้งในรูปของการบรรยายคือ ธรรม ๙ ตา ได้แก่ ๑. อนิจจตา ๒. ทุกขตา ๓. อนัตตา ๔. อิทัปปัจจยตา ๕. สุนฺณุตตา^๑ ๖. อัมมัญญิตตา ๗. อัมมนิยามตา ๘. อตัมมยตา ๙. ตถตา^๒ ท่านพุทธทาสภิกขุถือว่าธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ “สพฺเพ ธมฺมา นาลิ อภินิเวสยา สรรพสิ่งไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” เพราะสอดคล้องกับไตรลักษณ์

นอกจากนี้ท่านยังเป็นช่างประดิษฐ์คำประดิษฐ์ในที่นี้คือประดิษฐ์ภาษาธรรม เช่น หาทางอธิบายธรรมให้เข้าใจง่ายและเป็นที่ยอมรับในคนรุ่นใหม่ เช่นดิงนิพพาน ที่คนส่วนมากนึกว่าเป็นของสูง เป็นสิ่งที่เหลือวิสัยจะพึงได้พึงถึง ถึงขนาดว่าเลยเถิดไปว่า ตายแล้วจึงจะนิพพานได้ ก็ชี้ให้เห็นว่านิพพานได้ในขณะนี้เดี๋ยวนี้ แล้วก็ “ลดเพดาน” ลงมาให้เห็นว่าการทำจิตให้ว่างจากกิเลส ไม่มีตัวกูของกูชั่วขณะก็เท่ากับถึง “นิพพานชั่วคราว” ลดเพดานลงขนาดนี้ ก็ทำให้ใครที่คิดว่านิพพานเป็นเรื่องสูงเกินความสามารถ รู้สึกใหม่ว่าไม่สูงเกินกว่าตนจะเข้าถึงได้ ทำให้มีกำลังใจในการปฏิบัติ

^๑ พุทธทาสภิกขุ, ขรรษาธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๑๘), หน้า ๒๑๐.

^๒ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, <http://www.dhammadownload.com/board/viewtopic.php?t=๖๖๐๕> (๑ เมษายน ๒๕๕๗)

ประติษฐ์คำว่า “ตัวกูของกู” ก็เช่นกัน ไม่มีใครกล้าแปล กล้าใช้เพราะถือว่าเป็นคำหยาบ ไม่เหมาะ แต่หลวงพ่อบุทธทาสเจาะจงใช้ เพราะนอกจากตรงตามความหมายของศัพท์ (อหังการ มมังการ) แล้วมันกระตุกใจ หรือ “โดนใจ” ไม่เลวทีเดียว

ประติษฐ์หรือการบัญญัติคำว่า “ภาษาคน ภาษาธรรม” ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ที่ทำให้การอธิบายธรรมเป็นที่เข้าใจง่าย แม้ว่าจะมีไข่ม้วนใหม่ แต่การบัญญัติคำทำให้สื่อสารได้ดี ในคัมภีร์ท่านใช้ บุคคลาธิษฐาน-ธรรมาธิษฐาน มันก็ฟังดูเบลอๆ อยู่ ฟังแล้วไม่ “เกิด” พอท่านได้อธิบายแล้วก็ฟังเข้าใจง่ายขึ้น

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีบุคคลเข้าไปศึกษาหลักคำสอนของท่านพุทธทาสอย่างจริงจัง จนกลายเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงทั้งข้อวัตรปฏิบัติและหลักคำสอนที่สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

ความสำคัญของสำนักหนองป่าพง: สำนักวัดหนองป่าพงของหลวงพ่อบุทธทาสมีความสำคัญไม่แพ้กับสำนักสวนโมกขพลารามเช่นกัน ด้วยความที่หลวงพ่อบุทธทาสเป็นผู้สนใจปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ พอใจในการแสวงหาความวิเวกและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งมองเห็นว่าการศึกษาปริยัติธรรม ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ การบวชแล้วเรียนเท่านั้นคงไม่ใช่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็เห็นสภาพของพระภิกษุสามเณรที่กำลังเรียนปริยัติธรรมไม่เคารพต่อการศึกษา ไม่เอาใจใส่ เรียนพอเป็น

พิธี ทำให้ท่านเบื่อหน่ายและสลดใจต่อระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรมยิ่งขึ้น ดังนั้นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ท่านก่อตั้งสำนักที่วัดหนองป่าพงคือ ความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายทางศาสนาอย่างแท้จริง และความเบื่อหน่ายในชีวิตทางโลกที่บิดาถึงแก่กรรม และน้องชายเสียชีวิตในสนามรบ จึงแรงผลักดันให้ท่านวางเป้าหมายเพื่อมุ่งสู่ความจริงของชีวิตอย่างแท้จริง

คำสอนสำคัญของสำนักวัดหนองป่าพง: มีลักษณะลุ่มลึกและมาจากประสบการณ์การปฏิบัติธรรมอันยาวนาน โดยทั่วไปหลวงพ่อบุทธทาสสอนให้เป็นคนรู้จักสำรวจตนเอง รู้จักตนเอง รู้เท่าทันกายและจิต การดำเนินชีวิตให้ยึดทางสายกลาง มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน การทำสมาธิและวิปัสสนาก็เพื่อให้มีสติดูจิตเห็นความคิดและเกิดปัญญา” แนวคำสอนทั่วไปของหลวงพ่อบุทธทาสมีลักษณะเน้นการอบรมรักษาจิตในชีวิตประจำวันให้สามารถเกิดดุลยภาพในชีวิต คือสามารถต่อสู้กับโลกธรรมได้จากนั้นก็เน้นหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การเจริญวิปัสสนา เป็นที่มาสังเกตว่าแนวคำสอนของหลวงพ่อบุทธทาสมีลักษณะคล้ายคลึงกับท่านพุทธทาสภิกขุมาก เช่น สอนให้ประพฤติปฏิบัติจริง สอนให้รู้ธรรมด้วยปัญญา ให้เชื่ออย่างมีเหตุผล และใช้เหตุผลในการพิจารณาเรื่องราวหรือปัญหาต่างๆ สอนให้มีอุเบกขาไม่ยึดมั่นในสิ่งใด สอนให้รู้จักอิมในตัณหา ให้ละโลก โกรธ หลง ให้ละอายต่อบาปที่จะกระทำ หรือคิดจะกระทำ

ส่วนประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของ ตะวันตกมาก่อน เช่น อินเดีย ศรีลังกา เวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นขบวนการชาวพุทธเพื่อสังคมในอินเดีย ที่นำโดย เอ็มเบดการ์ (B.R.Ambedkar) ผู้ต่อสู้ เพื่อให้ยกเลิกระบบวรรณะในสังคมอินเดีย โดย ชักชวนชนชั้นต่ำต้อย (ศุทฺร/อติศุทฺร) ให้หันมา นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาที่ให้ความเสมอภาคทางสังคม ดังนั้น “เกียรติคุณของ ดร.เอ็มเบดการ์ จึงต้องถูกจดจำรำลึกถึงต่อไป ตราบานานเท่านั้น ในฐานะที่ท่านเป็นสัญลักษณ์ ของการต่อสู้เพื่อล้มล้างความอยุติธรรมในสังคม อินเดีย ดร.เอ็มเบดการ์ ต่อสู้กับสิ่งที่ทุกคนเห็นว่า จำเป็นจะต้องต่อสู้

ความสำคัญของการปลุกมโนธรรม สำนึกของสังคมอินเดีย : ดร.เอ็มเบดการ์เป็นผู้ปลุก มโนธรรมสำนึกของสังคมอินเดียให้ฟื้นคืนขึ้นมาจาก ความหลับใหลที่มีแต่ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง

สังคมอินเดียในปัจจุบันนี้เรามักจะเห็นส่วน ประกอบอยู่สามประการ คือ พราหมณ์ มิใช่ พราหมณ์ และอติศุทฺร พราหมณ์ผู้สอนศาสนา มักกล่าวว่า พระเจ้ามีอยู่ในทุกหนแห่ง ถ้าเช่นนั้น พระเจ้าก็ต้องมีอยู่ในอติศุทฺร แต่พราหมณ์กลับ รังเกียจคนอติศุทฺร ซึ่งดร.เอ็มเบดการ์ก็ไม่เห็นกว่า คนเหล่านั้นจะรังเกียจคนจัณฑาล (อติศุทฺร) ถึง ขนาดไม่เห็นแต่ต้องภาชนะรวมกัน ถึงเขาจะเป็น มีการศึกษาระดับปริญญาเอกเขาก็ยังถูกกีดกันใน ที่พักอาศัยถึงเพียงนี้ จะกล่าวไปกับคนจัณฑาลที่ ไม่มีการศึกษาหรือมีบ้าง เมื่อไม่มีทางเลือกท่าน ก็จำต้องย้ายออกจากหอพักอย่างฉุกฉะหุก หลังจากพาตัวเองหนีพ้นเคราะห์กรรมมาได้ชนิดรอด

ตายได้อย่างปาฏิหาริย์แล้วท่านก็เดินระหกระเหิน เรื่อยไป สุดท้ายก็มานั่งร้องไห้อยู่คนเดียวในที่แห่ง หนึ่งอย่างน่าสมเพช ดร.เอ็มเบดการ์เฝ้าถามตัว เองว่า “สัตว์ดิรัจฉานยังได้รับอนุญาตให้อยู่ใน บ้านของคนในวรรณะได้ แล้วนี่ตัวเราเองเป็นคน แท้ๆ แต่ทำไมไม่มีใครให้การต้อนรับขับสู้เราเลย ไปที่ไหนก็ถูกขับไล่ไสส่งยิ่งกว่าสัตว์ เราจะปล่อยให้ สภาพเช่นนี้ยังคงอยู่อีกนานสักเท่าไรกัน”

ดร.เอ็มเบดการ์ผู้เป็นบิดาแห่งรัฐธรรมนูญ อินเดีย ได้ปรับกระบวนทัศน์ พัฒนาสังคมอินเดีย ท่านได้กลับมาตั้งหลักปักฐานทำงานอยู่ที่บอมเบย์ บ้านเกิดของตนเอง ที่นี่ ดร.เอ็มเบดการ์ได้ตั้ง สำนักงานทนายความขึ้นมาเพื่อรับว่าความแทน คนทุกชนชั้นในวรรณะชั้นต่ำ พร้อมกันนั้นก็ได้รับ เชิญให้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยอีกหลายแห่ง แสดงว่าสวรรค์เริ่มมีตาขึ้นมาบ้างแล้ว จากนั้นมา ดร.เอ็มเบดการ์ได้อุทิศตนทำงานเพื่อสร้าง ความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมอย่างเต็มที่ ช่วงเวลา ไม่นานนักชื่อเสียงของท่านก็โด่งดังไปทั่วอินเดีย ในฐานะนักปฏิรูปสังคมผู้ต้องการทำลายระบบ วรรณะให้หมดไปจากประเทศอินเดีย ผลแห่ง ความตั้งใจทำงานปฏิรูปสังคมทำให้คนนอก วรรณะต่างยกย่องท่านเสมือนหนึ่งเป็นเทพเจ้า องค์หนึ่งเลยทีเดียว ดร.เอ็มเบดการ์ได้เขียน บทความต่อต้านระบบวรรณะในอินเดียอย่าง ต่อเนื่อง และบทความทุกเรื่องของท่านคมคายด้วย เหตุผล แผลมคมด้วยมุมมองของนักกฎหมาย นักรัฐศาสตร์และนักเศรษฐศาสตร์ ผู้เคยผ่านการ ศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกมาแล้ว จน มีคนเห็นด้วยและเข้าร่วมขบวนการต่อต้านระบบ

วรรณะในอินเดียเพิ่มขึ้นเป็นเรือนแสนเรือนล้าน กระทั่งวันหนึ่งเมื่อเห็นว่าได้เวลาอันเหมาะสมแล้ว ดร.เอ็มเบตการ์จึงประกาศทำพิธีเผาคัมภีร์ ‘มนูธรรมศาสตร์’ อันเป็นคัมภีร์สำคัญของศาสนาฮินดูที่กำหนดให้มีระบวรรณะที่สร้างความเหลื่อมล้ำให้กับคนจำนวนมากในอินเดีย

ดร.เอ็มเบตการ์เคยให้สัมภาษณ์ถึงเหตุผลของการกระทำในครั้งนี้เอาไว้ต่างกรรมต่างวาระ เช่นครั้งหนึ่งท่านกล่าวต่อหน้าที่ประชุมคนจัดทาลทั้งหลายว่า “ถ้าพวกท่านต้องการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างสมหวัง พวกท่านก็ควรทิ้งศาสนา (ฮินดู) นี่เสีย ศาสนาที่ไม่ยอมรับว่าท่านเป็นมนุษย์เยี่ยงมนุษย์ทั้งหลาย ไม่ยอมแม้จะอนุญาตให้ท่านดื่มน้ำสักหยดเดียวเมื่อท่านกระหาย ไม่ยอมอนุญาตให้ท่านเข้าวัดกราบไหว้สิ่งที่ท่านเคารพ แล้วยังจะสมควรเรียกศาสนานี้ว่าเป็นศาสนาของท่านหรือ ศาสนานี้ก็ขัดกั้นการศึกษาของท่าน ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของท่าน ศาสนานี้ต้องการให้คนที่โง่เขลา (Ignorant) ได้โง่เขลาอยู่ต่อไป ให้คนที่ยากจน ได้ยากจนอยู่ต่อไป ข้าพเจ้าไม่ขอเรียกศาสนาเช่นนี้ว่าศาสนา แต่ขอเรียกว่าหลักการแห่งความหายนะ “ในตอนท้ายในการกล่าวปราศรัยในครั้งนั้นท่านกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า” พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนเราไม่ใช่ดีเพราะโคตร ไม่ใช่ดีเพราะตระกูล ไม่ใช่ดีเพราะทรัพย์ แต่จะดีหรือชั่วอยู่ที่การกระทำของบุคคลนั้นๆ” จากข้อความจะเห็นว่าท่านได้ยกย่องพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาที่สร้างความเสมอภาค ภราดรภาพ และสันติภาพให้แก่โลก ในครั้งที่ท่านได้นำประชาชนปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะแล้ว

ท่านกล่าวตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าเกิดมาจากตระกูลที่นับถือศาสนาฮินดู แต่ข้าพเจ้าจะขอตายในฐานะพุทธศาสนิกชน” คำปราศรัยในที่ประชุมปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะของ ดร.เอ็มเบตการ์นั้นเป็นการแสดงถึงความเข้าใจหลักการทางพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง จากนั้นท่านยังยกพุทธพจน์ขึ้นกล่าวปราศรัยด้วยว่า “พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอมาจากตระกูลต่างๆ กัน ย่อมมีความเสมอกันเมื่อมาสู่อธรรมวินัยนี้แล้ว เหมือนมหาสมุทร ย่อมเป็นที่รวมของน้ำที่ไหลมาจากแม่น้ำและทะเลต่างๆ เมื่อมาสู่มหาสมุทรแล้วก็ไม่สามารถจะแยกได้ว่าน้ำส่วนไหนมาจากที่ใด” เช่นเดียวกับประชาชนที่ภายใต้กฎหมายเดียวแต่ทำหน้าที่ต่างท่านยังกล่าวอีกว่าพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่ปฏิเสธระบวรรณะ และคนบางคนไม่มีเหตุผลจะโจมตีพระพุทธศาสนา หรือไม่มีเหตุผลมาหักล้างคำสอนของได้ ก็อ้างเอาอย่างหน้าด้านๆ ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาของพวกนอกรวรรณะ ท่านได้กล่าวถึงว่าถ้าจะประกาศนามบุคคลที่สำคัญให้กับชาวโลกรู้ท่านจะขอกกล่าวถึงนามพระพุทธเจ้าเท่านั้นตั้งคำปราศรัยตอนหนึ่งว่า “ถ้าหากจะมีพระนามใด ที่โจษขานกันนอกประเทศอินเดียที่โด่งดัง และกล่าวกันด้วยความเคารพสักการะแล้ว จะมีใช้พระนามของพระรามหรือพระกฤษณะ แต่จะเป็นพระนามของพระพุทธเจ้าเท่านั้น” ที่ทำอย่างนี้ก็เพราะการกระทำอันป่าเถื่อนของชาวฮินดูที่มีต่อคนวรรณะอิตูทรเช่นเขามานานกว่า ๒,๐๐๐ ปี พร้อมกันนั้นท่านกล่าวตอนหนึ่งว่า “พอเราเกิดมาก็ถูกตราหน้าว่าเป็นวรรณะอิตูทรซึ่งมีค่าต่ำกว่าสุนัข อะไร

จะดีเท่ากับการผล่ออกจากลัทธิปาเถื่อน ปลีกตัวออกจากมูมมิต มาหามูมสว่าง พุทธศาสนาได้อำนวยสุขให้ทุกคนโดยไม่เลือกหน้า โดยไม่เลือกว่าเป็นวรรณะกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ความจริงท่านต้องการเปลี่ยนศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๙๐ แต่เหตุการณ์ยังไม่อำนวย ท่านจึงกล่าวว่ารระบบวรรณะควรจะสูญไปจากอินเดียเสียที่แต่ตราบดีที่ยังนับถือพระเวทอยู่ ระบบนี้ก็ยังคงอยู่กับอินเดียตลอดไป อินเดียก็จะได้รับความระทมทุกข์ ความเสื่อมโทรมตลอดไปเช่นกัน พวกพราหมณ์พากันจงเกลียดจงชังพระพุทธศาสนา แต่ทว่ารู้ไม่ว่าพระสงฆ์ในพุทธกาล ๙๐ % เป็นคนมาจากวรรณะพราหมณ์ทั้งสิ้น ท่านจึงตั้งคำถามพวกพราหมณ์ในปัจจุบันว่า เกิดอะไรขึ้นกับพวกเขาใน^๔

ขณะเดียวกันอนุสาวรีย์ ดร. เอ็มเบตการ์ที่หน้ารัฐสภาอินเดียยังมีความปรากฏว่า “ข้าพเจ้าไม่นับถือศาสนาใดๆ ในโลกทั้งนั้น แต่หากจะต้องเลือกนับถือแล้ว ข้าพเจ้าขอเลือกนับถือพระพุทธศาสนา” พระพุทธศาสนาดีค่าของมนุษย์เสมอเหมือนกัน ชาติ ตระกูล ยศศักดิ์ ไม่ก่อให้เกิดเอกสิทธิ์หรืออภิสิทธิ์แต่อย่างใด พระพุทธศาสนาถือความประพฤติเป็นสำคัญ ผู้มีความประพฤติดีแม้เทวดาก็ยังต้องกราบไหว้ ขอให้ดูพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง ท่านได้พยายามที่จะยกระบบทางสังคมของอินเดีย โดยเฉพาะเรื่องชนชั้นให้เจริญกว่าเดิม จึงได้ประกาศที่จะลบล้างลัทธิการถือชั้นวรรณะ ให้หมดไปจากชาวอินเดียและได้แสดงให้เห็นว่าไม่มีอะไรที่จะดียิ่งไปกว่าหลักคำสอนของ

พระพุทธศาสนา ที่จะสามารถลบล้างระบบการถือชั้นวรรณะนี้ให้หมดไปจากชาวอินเดียได้ จึงได้ตัดสินใจปฏิญาณตนเป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๙๙ ที่เมืองนาคปุระ แคว้นบอมเบย์ พร้อมด้วยชาวศูทร จำนวนห้าแสนคน นับว่าเป็นพิธีหรือเหตุการณ์ที่ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา

จากการกล่าวแล้วในข้างต้นนั้นจะเห็นว่า ดร.เอ็มเบตการ์ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปฏิวัติระบบชนชั้นวรรณะของสังคมอินเดีย ดังที่ท่านประกาศไว้ตอนหนึ่งว่า “ระบบวรรณะนั้นเป็นความบกพร่อง ใครเกิดมาในวรรณะเลวก็ต้องเลวอยู่ชั่วชาติ จะทำอะไรก็ไม่มีทางดีขึ้นมาได้ ข้อนี้จึงเป็นเรื่องฟังไม่ขึ้นอีกต่อไป กฎแห่งกรรมของพระพุทธเจ้าไม่มีใครลบล้างได้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญความเพียร ชัยชนะของแต่ละคนขึ้นอยู่กับความเพียร หากก็สามารถยกตนขึ้นเป็นมหาเศรษฐีได้ เพราะความเพียร ด้วยที่ท่านมีน้ำใจที่หนักแน่น มีอุดมคติสูงกล้าหาญ เสียสละ จึงได้รับสมญานามว่า มนุษย์กระดุกเหล็ก ฝิปากกล้า อภิชาติบุตรและรัฐบุรุษของชาวหริจันท์ (ชาวศูทร) จนทุกวันนี้

องค์ดาไล ลามะผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ:

องค์ขององค์ดาไลลามะเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่สามารถเรียกว่าขบวนการพระพุทธใหม่ในโลกปัจจุบัน Neo-Buddhist Movements in Contemporary World ถึงแม้ว่าองค์ดาไลลามะจะเกิดมาแล้วถึง ๑๘ ศตวรรษก็ตามเพราะเป็นที่เกิด

^๔ <http://www.indiaindream.com-DrBRAmbedkar.html> (๑ เมษายน ๒๕๕๗)

ขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เคลื่อนไหวไปได้และแสดงบทบาทที่เหมาะสมในโลกยุคโลกาภิวัตน์และทุนนิยม ขบวนการพุทธใหม่อีกองค์กรหนึ่งคือองค์กรขององค์ดาไลลามะที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาที่มีความโดดเด่นในประเทศทิเบต องค์ดาไลลามะเป็นทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นผู้นำทางการเมือง การปกครอง ซึ่งมีตำแหน่งโปตาลาและตำแหน่งกอร์บูลิงกาเป็นที่ประทับและเป็นสถานที่สำหรับประชุมคณะรัฐมนตรี ตำแหน่งขององค์ดาไลลามะเป็นตำแหน่งที่สูงสุดในการปกครองทั้งอาณาจักร ศาสนจักรในประเทศทิเบต ตำแหน่งนี้ได้เริ่มมีมาตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงปัจจุบันนี้นับเป็นองค์ที่ ๑๔

ชาวทิเบตนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ซึ่งได้เผยแพร่เข้าสู่ประเทศทิเบตในราวพุทธศตวรรษที่ ๙ - ๑๐ ใช้เวลาหลายร้อยปีกว่าจะเอาชนะศาสนาบอน ซึ่งเป็นศาสนาท้องถิ่นได้ ต่อมาชาวทิเบตก็หันมายอมรับหลักคำสอนในพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลายในทุกระดับสังคม จึงทำให้เปลี่ยนจากเผ่าพันธุ์ที่ดุร้ายและชอบรบพุ่งมาเป็นชาวพุทธผู้อารีย์และรักสงบ จนกระทั่งถูกประเทศจีนบุกเข้ายึดครอง องค์ดาไลลามะต้องลี้ภัยไปอยู่ประเทศอินเดียจนถึงทุกวันนี้

ขบวนการชาวพุทธใหม่เพื่อสังคมในทิเบตที่นำโดยองค์ดาไล ลามะ ผู้นำรัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบตที่พยายามต่อสู้เพื่อเอกราชของทิเบตบนฐานของอหิงสธรรม (non-violence) และเป็นผู้เสนอแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบระดับสากล (universal responsibility) บนฐานของ

จิตใจที่มุ่งหวังประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่น (altruistic mind) เหล่านี้คือตัวอย่างของขบวนการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศที่พยายามนำเอาพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม

องค์ดาไลลามะทรงประกาศยืนยันว่าตามจริงแล้วหนึ่งในความเชื่อพื้นฐานของท่านมีอยู่ว่าไม่เพียงแต่เราจะครอบครองศักยภาพที่จะแสดงความกรุณาแต่กำเนิดเท่านั้น แต่ท่านเชื่อว่าธรรมชาติพื้นฐานหรือธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์คือความอ่อนโยน ความเชื่อดังกล่าวขององค์ดาไลลามะมีที่มาจากคัมภีร์ฝ้ายมหายานชื่อ “ธรรมชาติแห่งพุทธะ” ซึ่งกล่าวถึงภาวะจิตที่อยู่ลึก ๆ ซ้ำซ้อน ละเอียดอ่อน มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน และไม่อาจมัวหมองไปเพราะอารมณ์และความคิดในแง่ลบได้ คัมภีร์ดังกล่าวได้ย้ำว่า “ธรรมชาติของมนุษย์คือความอ่อนโยน หาใช่ความก้าวร้าวไม่” ทำให้ผู้เขียนนึกถึงคำสั่งสอนในพุทธศาสนาฝ้ายมหายานอีกข้อหนึ่งว่า “สรรพสัตว์ล้วนมีความเป็นพุทธะ” เพียงแต่เราสามารถขจัดปัดเป่าเมฆหมอกแห่งอวิชชาที่อยู่รอบตัวเรา (หรือในจิตเรา) ออกไปได้ เรายังจะพบความเป็น “พุทธะ” อย่างง่ายดาย นั่นคือการ “ตื่น” อย่างแท้จริง การตื่นชนิดนี้หาใช่การตื่นนอนไม่ องค์ดาไลลามะเคยกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ตื่นคือหลับ และหลับคือตื่น” ขอให้ลองพิจารณาดูกันก็แล้วกัน

แนวคำสอนขององค์ดาไล ลามะ: พระองค์ตรัสเสมอว่า “ข้าพเจ้าเป็นเพียงพระสงฆ์ธรรมดา ไม่มีอะไรมากกว่านี้และน้อยกว่านี้” ทรงปฏิบัติตนในฐานะสงฆ์โดยเคยตรัสแล้วว่า “อาตมาก็

เหมือนพระพุทธรูปอยู่กับความจน ไม่มีสมบัติส่วนตัว ในห้องนอนมีแต่เตียง เวลาลุกขึ้นสิ่งแรกที่ได้เห็นคือพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าจากพระพุทธรูปเวลาตื่นขึ้นมาขึ้นหนาวเย็นนักจึงต้องออกกำลังกายและอาบน้ำแต่งตัวอย่างรวดเร็ว อาตมานุ่งจีวรสีแดงเข้มเช่นนี้ดูพระองค์อื่นๆ ผ้าหยาบๆ มีปะชุน หากเป็นผ้าผืนเดียวก็จะเอาไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับอะไรก็ได้ การนุ่งห่มผ้าอย่างนี้เอาไปขายไม่ได้ เป็นการยืนยันหยัดปรัชญาของเราที่สอนให้ไม่ติดยึดในสิ่งของต่างๆ ทางโลก”

องค์ดาไลลามะยังมองธรรมชาติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่ดีเสมอ ท่านไม่ได้ตีความความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกผ่านทาง การให้นมว่าจะก่อให้เกิดปมอติปุส หรืออะไรทำนองนั้น ท่านกล่าวว่าสิ่งแรกที่เราทำหลังจากลืมตาดูโลกคือการได้ดูดนมแม่ นั่นคือการแสดงออกถึงความรักและความเมตตา ในด้านของแม่ การกระทำความกลัวคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากปราศจากความรักและเมตตา เพราะร่างกายของมารดาจะไม่สามารถผลิตน้ำนม องค์ดาไลลามะยังมองในแง่ดีอีกว่า โครงสร้างของร่างกายมนุษย์จะเหมาะสมและไปได้ดีกับความ รู้สึกรักและกรุณามากกว่า “เราจะพบว่าภาวะจิตที่สงบและเปี่ยมเมตตาส่งผลดีต่อสุขภาพและความอยู่ดีมีสุขของเราได้มากแค่ไหน ในทางกลับกัน ความรู้สึกอึดอัด ขัดเคือง ความกลัว ความหงุดหงิดรำคาญ กลับสามารถทำลายสุขภาพของเราได้ไม่ยาก” ด้วยเหตุนี้เององค์ดาไลลามะ

จึงกล้าประกาศยืนยันว่า ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์คือความอ่อนโยน และถ้าเป็นเช่นนั้นจริงก็ย่อมเป็นการดีกว่ามิใช่หรือที่เราจะดำเนินชีวิตอย่างประสานกลมกลืนกับธรรมชาติของเราบนพื้นฐานของความอ่อนโยน^๕

องค์ดาไลลามะมิได้ปฏิเสธความก้าวร้าวในตัวมนุษย์ แต่ท่านเชื่อมั่นแน่นอนว่าธรรมชาติของความกรุณาและความอ่อนโยนคือลักษณะเด่น (dominance) ในตัวมนุษย์ ขณะที่ความโกรธและความรุนแรงซึ่งยอมเกิดขึ้นได้นั้นเป็นเพียงลักษณะด้อย (recessive) ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวเมื่อเรารู้สึกขุ่นข้องหมองใจจากการไม่ได้รับความรักความเมตตาจากคนอื่นต่างหาก “มันไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติพื้นฐาน หรือฝังลึกอยู่ในธาตุแท้ของเรา” ที่มาของความก้าวร้าวยังเกิดจากตัวแปรที่จิตสำนึกเราสร้างขึ้นอีกมากมาย เช่น ความนึกคิดที่ไม่เหมาะสมไม่ควร (มิจฉาทิฐิ) การใช้ความฉลาดหลักแหลมไปในทางที่ผิด และความฟุ้งซ่าน เป็นต้น เพราะฉะนั้นวิถีทางของการฝึกตนให้เจริญสติหรือดำรงสติตลอดเวลาจึงเป็นทางออกที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยไม่ควรละเลย ดังสุภาภิตว่า “ใกล้เกลือกินต่าง” เพราะนี่คือเครื่องมือวิเศษที่สามารถทำให้เราสุขสงบ และสามารถค้นพบความเป็นพุทธะในตนเองได้

จากข้อความในข้างต้นจะเห็นว่าองค์ดาไลลามะได้สนองแนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งของสังคมด้วยการให้มองทุกสิ่งเป็นความไม่เที่ยง คนเราเกิดมาก็มีแต่ตัว สมบัติอันใดก็ไม่ใช

^๕ HH Dalai Lama and Howard C. Cutler. The Art of Happiness: A Handbook for Living, Religious Publishing Group,

ของเรา ท่านสอนให้มองจากประสบการณ์ของเราเองว่า คนเราจะประสบความโหดร้ายหรือผ่านสิ่งเลวร้ายมากมายแค่ไหนก็ตาม แต่คำตอบสุดท้ายในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะ เป็นปัญหา ความขัดแย้งภายในตัวเราเองหรือความขัดแย้งภายนอก จำเป็นต้องกลับไปหาธรรมชาติพื้นฐานดั้งเดิมของมนุษย์ คือความอ่อนโยนและความกรุณาด้วยเหตุผล ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมองว่า ขบวนการพุทธใหม่ในโลกปัจจุบันเป็นขบวนการขับเคลื่อนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนองต่อความต้องการในคนยุคปัจจุบัน โดยมีการจัดการแบบเครือข่ายของพุทธศาสนิกในระดับสังคมนานาชาติ ให้สอดคล้องกับกระแสของพระพุทธศาสนาแนวใหม่ในสังคมปัจจุบันที่กำลังปรากฏตัวขึ้นเรื่อย ๆ ประเด็นปัญหาหลัก ๆ ที่ต้องการจะศึกษาในเรื่องนี้ คือ กลุ่มนักคิดและนักวิชาการที่ได้ถกเถียงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดเชิงสังคมในพระพุทธศาสนาอย่างไร มีเครือข่ายของพุทธศาสนิกอย่างไร และมีการเสนอทางออกให้สังคมอย่างไรนี้เป็นสิ่งที่น่าศึกษาของสำนักต่างๆ

ภาพรวมของอิทธิพลคำสอนของขบวนการพุทธใหม่ในโลกปัจจุบัน

ขบวนการพุทธใหม่ได้อุบัติขึ้นมาท่ามกลางสังคมวัตถุนิยมและความเชื่อที่หลากหลาย แม้ขบวนการพุทธใหม่จะเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการต่อสังคมที่กำลังมีความไขว่เขวต่อความเชื่อที่หลากหลาย แต่ขบวนการพุทธใหม่ยังมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากลัทธิความเชื่อ

ต่างๆ ซึ่งจะเห็นจากแนวคิดของหลายสำนักได้ มีอิทธิพลนำเข้าไปสู่การปฏิรูปสังคมบางส่วน ขบวนการพุทธใหม่นี้ได้เสนอหลักทฤษฎีใหม่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา ซึ่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่เคยมีบทบาทต่อสังคมในอดีตยังปรากฏในปัจจุบัน ดังจะได้กล่าวพอเป็นสังเขปต่อไปนี้

๑. อิทธิพลของพุทธศาสนาดั้งเดิมมีอิทธิพลต่อสังคมต่อสังคมอินเดียในสมัยที่พุทธศาสนารุ่งเรืองอยู่ ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงหลังพุทธปรินิพพาน กระทั่งจนพุทธศาสนาสถูยสิ้นไปจากอินเดีย ราวศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ นับว่าประวัติศาสตร์อันยาวนานของพุทธศาสนาที่เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในอินเดีย แต่ปัจจุบันกลับไปเจริญในดินแดนอื่น ส่วนในประเทศอินเดียก็มีเพียงชาวพุทธกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มน้อยของประชากรอินเดียที่นับถือพระพุทธศาสนาอยู่

๒. อิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนาบุคคลสามารถนำปรับเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการคำสอนสำคัญของแต่ละสำนักมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำการแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤตต่างๆ ของสังคมได้

สรุป

ขบวนการพระพุทธศาสนาแบบใหม่นี้ได้สนองความต้องการของตะวันออกและชาวตะวันตกได้เป็นอย่างดี ตัวที่ชีวิตจะเห็นจากทุกสำนักมีหลักประพจน์ปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานการแสวงหา

ความจริงแห่งหลักการและเหตุผล และพิสูจน์ให้เห็นผลได้ตามหลักธรรมชาติ เน้นความสุขสงบสุขทางจิตใจ ลดความรุนแรงของวัตถุนิยม ทำให้ชีวิตเรียบง่าย และทำให้ลดปัญหาทางสังคมลง สำนักปฏิบัติของขบวนการพุทธใหม่ในหลายประเทศได้เป็นศูนย์กลางศึกษาวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่พึ่งของประชาชน จะเห็นได้จากการเข้ามาบรรพชาและอุปสมบทเพื่อศึกษาค้นคว้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวต่างชาติจำนวนมากไม่น้อย เป็นเพราะเหตุนี้หรือไม่จึงทำให้สังคมชาวตะวันออก และชาวตะวันตก มีความเป็นอยู่ผูกพันกัน สังคมแห่งชาวพุทธนั้น เป็นสังคมแห่งผู้มีเมตตาธรรม มีความกตัญญู กตเวทิต่อผู้มีอุปการะคุณ และยังเป็นผู้อนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามทางศาสนาได้อย่างเหนียวแน่นและมั่นคง นอกจากนี้สำนักปฏิบัติ

ของขบวนการพุทธใหม่ยังเป็นแหล่งพบปะ แลกเปลี่ยนและศึกษาวัฒนธรรมสำหรับประชาชนจากประเทศต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวต่างประเทศที่มีความสนใจจะเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ขบวนการและองค์กรใหม่ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในต่างประเทศและเมืองไทย จึงนับว่ามีบทบาทโดดเด่นทั้งทางด้านแนวคำสอน และกิจกรรมที่มีต่อสังคม ที่นำมากล่าวถึงในที่นี้ได้แก่ แนวคิดของ พุทธทาสภิกขุ หลวงพ่อชา ดร.เอ็มเบตการ์ และองค์ดาโลลามา เป็นต้น ทั้งนี้แต่ละองค์รพยายามที่จะเผยแผ่ธรรมะ และช่วยเหลือคนให้เข้าถึงธรรมให้มากที่สุด เพื่อช่วยกันจรรโลงสังคมและประเทศชาติให้เกิดสันติสุข

หนังสืออ้างอิง

HH Dalai Lama and Howard C. Cutler. *The Art of Happiness: A Handbook for Living.*

Doubleday Religious Publishing Group, ๒๐๐๙

ศ.ศิริรักษ์. (แปล) ของดีจากทิเบต. กรุงเทพมหานคร: ส่องสยามจำกัด, ๒๕๔๔.

ฉัตรสุมาลี กบิลสิงห์. พระพุทธศาสนาแบบทิเบต. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ไทยทิเบต, ๒๕๓๘

พุทธทาสภิกขุ. ขราวาสธรรม. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๑๘.

พุทธทาสภิกขุ. ชุมมธรรมบรรยายเรื่องความว่าง. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พุทธทาสภิกขุ. จิตว่างในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๓.

อินทวรรณดา เขยชื่นสกุล. รู้เท่าทันโลก เข้าใจชีวิต เข้าถึงพุทธทาสธรรม ท่านพุทธทาสกับอำนาจนิยม.

กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ. ๒๕๕๒.

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท). นอกเหตุเหนือผล. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๔.

เว็บไซต์

<http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?t=๖๖๐๕>

<http://www.indiaindream.com-DrBRAMbedkar.html>